Akademik Akıl
Köşe Yazıları
www.akademikakil.com Printed on Ekim 11, 2023

Bilgi mi Gelenek mi? İşi Bilene Bırakalım ve Dünya Düzdürcülere de İki Artı İki Eşit Değildir Dört Diyelim

By Doç.Dr. Hasan Hüseyin Esenoğlu
October 11, 2023
Kategoriler: Fen
Etiketler: bilgi, çokdisiplin, fen, Fizik ve Astronomi, gelenek

Gökbilimci bir hocamız "İlahiyatçı Prof'dan, ilginç değil mi?" ifadesi ile bir yazının facebook **bağlantısını** göndermişti. Söz konusu yazıyı okudum ve yapılan yorumlara baktım, "Tüm Şefaat sadece Allah'a aittir…" ile başlayan 63 maddelik liste üzerine de bir geri dönüş yazımı gönderdim. Yazıyı aynı zamanda facebook sayfasına da koydum ve kontrolden sonra yayınlandı. Aradan bir hafta geçmedi ki yazım/yorumum kaldırılmış. Temel bilim yaklaşımıyla çok disiplinlilik yazılarımızı Akademik Akıl sayfasında okurlarımızla paylaştığımız gibi, faydalı olacağını düşündüğüm söz konusu yazıyı da bir miktar ekleme ile burada yer vermiş olayım.

Alışılmışlıkların dışına çıkan ifadeler, gelenek ile bilgiyi ayırt edici de gözüküyor… elbette moral değerler alanındaki uzmanların da 63 maddedekileri iyi bildikleri konular arasında yer almalıdır. Listedekiler aynı zamanda toplumsal yapılanma/değişmesi pek kolay olmayan inanışlar hamurunda/çamurunda gömülü kalmış olmalılar… biri(si)leri bunları ortaya çıkarınca dikkat çekici oluyor… tepki alma olasılığı da taşıyabiliyor…

Dini konular inanç temelli olunca bunu insanlık içsel olarak zor zamanlarının kurtarıcısına/sığınağına dönüştürmüş, buraları dokunulmaz kılmış… hassaslık herhalde bundan kaynaklanıyor…

Belki bu yüzden çözümü hep uzaklarda arıyoruz, evde çocuklar anne-babayı şortlu-pijamalı dışardakini kravatlı görüyor ve onun söylediklerine kulak veriyor dolayısıyla çözüm burada da dışarıda…

Kızım evinin yanındaki üniversite yerine şehir dışındakine yani uzağa gitmeyi yeğledi öyle ki kaliteli yaşamı/ev ortamını yurt ortamına tercih edecek kadar…

En zor durum olan "yalnızlığı" Yüce Allah'a havale etmemiz boşuna değil… daha nice benzerleri vardır ve hepsinin de merkezindekiler hep aynı duygunun türevleri…

Kız istemeye gidiliyor da niye "erkek istemeye gitme" kültürü oluşmamış? Genç kadınlarımıza eş seçme hakkını neden tanımamışız ve ayıplı görmüşüz? Bunların yerine "görücülük" usulü ile yetinmişiz demek ki… Buradaki uygulama gelenek mi yoksa kitap bilgisine mi dayanıyor?

"Anam avradım olsun" ifadesini çocukluğumuzda duyardık ve kötü söz gibi algılamayıp belki de kullanırdık; ama şimdi öyle mi? Akıl başa gelince düşünceye rol verilince bundan daha büyük yüz kızartıcı bir söylem olabilir mi? Bu güzel coğrafyamızda nasıl böylesi bir ifade var olabilir ve günümüze kadar kulaktan kulağa yaşatılabilir? Bu, yakın tarihimizden olumsuzluğa bir örnek olsun.

"Feleğin çemberinden geçmek", hayatta acı tatlı günler görmüş geçirmiş olmayı, olgunlaşmayı, deneyim kazanmayı ifade eder. Atasözünün içinde geçen felek ise, dünya, alem, gök gibi astronomi kavramları anlamlarına gelir (TDK). Bir de "baht" anlamına gelir ki herkesin gökyüzünde bir "baht yıldızı" vardır. Eskinin astroloji inanışına göre bu baht yıldızları, felek denilen gökyüzü çemberinden insanlara etki ederler. Başımıza gelen olaylarda, onların etkisi olduğu düşünülür. Bunlar arasında

olumsuzlukları, Yüce Allah'a saygısızlık olmaması için baht yıldızına, feleğe, talihe gönderme yapmak uygun bulunmuştur. Ne güzel bir incelik! Bu da uzak tarihimizden olumluya bir örnek olsun.

63 maddedeki dikkat çekiciler sadece moral değerlerde değil hemen her alanda/disiplinde olmalıdır da.. Örneğin astronomide arasak mutlaka buluruz; kışın Güneş'e uzak yazın da yakın mesafede olduğumuz düz mantığına herhalde toplumumuzun eğilimi vardır, ama gerçek bunun tam tersidir… bilgi olmayınca inanışlar yerini alıyor geleneğe dönüşüyor ve kalıcı da oluyor sonra da düzelt düzeltebilirsen…

Mesela yukarıdan aşağıya doğru gördüğümüzden "yıldırım düştü" diyoruz; yük çiftlerinin oluşturduğu dipol momentinde eksiden artı yöne doğru olurken, elektrik alan çizgilerinde ise bu durum tam tersine artı yükten eksi yüke doğru olmaktadır. Bulut ile yer arasındaki negatif ve pozitif elektrik yüklerinin bulundukları yerlerine göre bazen de yerden buluta doğru olmaktadır ama bu sefer "yıldırım çıktı" ifadesini hiç kullanmayız…

Sirklerde, sihirbazlık alanında fiziğin bu tür yaygın bilinmeyenleri kullanılıyor olmalıdır ki insanlar bunlara bakmayı değerli buluyorlar, para ödüyorlar.. altında yatan fizik olaylar hemen anlaşılamıyor, sihirliymiş algısı kolayımıza geliyor…

Zayıf cüsseli hint fakirini çivili tahtaya vücuduna batmadan nasıl yatırabiliyorlar? Burada kullanılan fizik yasa, yerçekimine karşı alan genişletilmesidir ve uygun aralıklı çiviler üzerine binen ağırlık böylelikle azaltılmıştır ki çivilerin her biri üzerine vücudun tüm yüzeyi aynı anda temas ettirilmesi de şarttır…

Olumsuz örnekleri bu sefer bilimden vermeyi sürdürelim; Yer merkezli evren görüşü insanlığın boşu boşuna iki bin yılını almadı mı? Oysa ki insanlık bugün en az iki milenyum daha ileride olacaktı… teknolojisini ve refahını yaşayacaktı…

Buna rağmen günümüzde hala Dünya düzdür diyenler yok mu?

Yazılarımızda (**bir** ve **iki** bağlantılarında) Dünya düz diyenlere Ay tutulması cevap olur mu diye sormuştuk, burada sırası gelmişken yanıtını verelim. Cisimlerin şekli ne ise gölgeleri de odur diyelim ki bunu hayatında deneylemeyen yoktur herhalde. Güneş, Dünya ve Ay aynı çizgi üzerinde buluştuğunda, Yer Güneş ışığını keser ve gölgesi en yakınındaki Ay yüzeyini kaplayacak şekilde üzerine düşer. Dolayısıyla Ay tutulması sırasında Yer'in Ay üzerindeki gölgesi daima daireseldir. Yönü ne olursa olsun ancak küresel bir cisim dairesel bir gölge verir. Bu, günlük hayattan bildiğimiz basit bir olaydır; ne var ki yer deneyimi ile gök gözlemini birlikte yorumlamak için biraz düşünmek ve benzerlik kurmak gerekir. Binlerce yıl öncesinden atalarımızın bulduklarını şimdilerde hem de büyük veri çağında düşünemiyor olmak istemeyiz…

Dünya'mızın küreselliği konusunda, daha yakın tarihimizde, 1867-68 yıllarında Struve Jeodezi Yayı (meridyen uzunluğu) temel üçgenleme yöntemiyle metre-metre ölçülmüştür. Proje 10 ülke ile başladı, geniş yüzölçümü nedeniyle bu projeye Osmanlı İmparatorluğu da katıldı. Bugün ortaya çıkartılabilmiş 34 adet ölçüm yerlerindeki işaretli yapılar (kayalarda delikler, demir çaprazlar ve dikilen obeliskler) UNESCO koruması altındadır. Ölçüm yerlerinden bazılarının ülkemiz sınırları içerisinde olması kuvvetle muhtemeldir ki keşfedilmeyi beklemektedir. Yazıya "**Bilimde Osmanlı-Rus İşbirliği**" başlığının bağlantısından ulaşılabilir.

Yeryüzündeki suları çekebilsek Dünya her yerinden ısırılmış elma misali dehşet ve korkutucu bir görünümü alır, çünkü yüksek dağ zirveleri ve en derin okyanus çukurları ortaya çıkacaktır. Buna rağmen yarıçapı ile karşılaştırıldığında Yer yine küreseldir. Bir gezegen kendi kütle çekim kuvvetinin etkisi altındaki bir gök cismidir. Bir başka deyişle gezegenin kendi kütlesinden kaynaklanan kütle çekim kuvveti onu içe doğru çökertmeye çalışır. Ama bu çökmeye karşı koyan, gezegenin dönmesinden, atomların dayanıklılığına ve iç enerjilerine kadar birtakım başka kuvvetler vardır. Gezegen bu kuvvetlerin dengelendiği büyüklükteki bir gök cismidir. Buna hidrostatik denge denir ve gezegenlerin küre (ya da küreye yakın) şekillerinin nedeni bu

hidrostatik dengedir. Karasal gezegenlerin yüzeylerindeki (yani kabuklarındaki) en alçak bölgelerle en yüksek zirveler arasındaki 10-15 km'lik yükseklik farkı (mesela Dünya için Pasifik'teki Mariana Hendeği ile Everest Tepesi arasındaki yaklaşık 20 km) gezegenlerin büyüklüklerinin yanında ihmal edilebilecek kadar küçük kalır ve gezegenlerin küresel olmadıklarını göstermez.

Bununla birlikte, gezegenler kendi eksenlerindeki dönüşleri nedeniyle tam bir küre şeklini de koruyamazlar, dönmeleri hızlandıkça (gün uzunlukları kısaldıkça) ekvatoru bir hayli şişkin ve kutupları da basık olmaya evrilirler. Mesela gezegenler içerisinde bir günü en kısa olan dev gaz yapılı Jüpiter'in dönüşü hızlıdır, ekvatoru oldukça şişkin, kutupları da basıktır. Buna karşın, bir günü yılından uzun olacak kadar aşırı yavaş dönen kayaç gezegen Venüs'ün yapısı ise küreye çok yakındır.

Günümüzde artık, Dünya'nın tam küre yerine kutuplarından basık bir sferoid (yuvarlağa en yakın yumurta şekli) olduğu iyi bilinmektedir tıpkı Ay'a yerleştirilen yansıtıcı kullanılarak her akşam ve yaklaşık 50 yıldır lazerli radar ölçümleriyle Ay'ın Dünya'dan yılda 3.8 cm uzaklaştığının ortaya çıkartılması ayrıntısı gibi.

Evrensel bilinenlerin karşıtlarına söylenecek "sözün bittiği yer" diye bir ifademiz vardır, bunu "iki artı iki eşit değildir dört" son nokta önerisi ile güncellemiş olayım.

Her türlü farkındalık elbette temenni edilendir diyelim… Böylelikle iyi gibi görünen istem dışıları ayıklayabilelim yerlerine de olması gerekli evrensel bilgiyi koymayı bilelim. Kabe'nin anahtarı gibi işleri bilenlerimize bırakalım; elbette yorumlarımız olsun ki doğrunun/yanlışın değerlendirilebileceği ortam(lar) oluşsun.

Yer merkezli evren görüşü nasıl ki gerçekleri görmekten insanlığı uzun süre uzaklaştırdı ise, bugün de benzer şekilde merkeze parayı yani dünyalığı koyduğumuz sürece arzu edilen mutluluğu yani huzuru hep kaçıran olacağız, merkeze Güneş gibi ışık saçan değerleri(mizi)/bilgiyi koymanın yollarını arayalım… geçmişten ders almayı bilelim, benzerlikler kuralım ve nihayet hayata geçirelim… zaten iki bin yıllık geri kalmışlığı yaşıyoruz ve hala mı ilerilere öteleyelim? Bu yüzden "yarın değil hemen şimdi" diyelim…
